

נצח ישראל פרק ט

וסדר ירמיה ג' איכה מתחילין באיכה, ואילו אני הגבר אינו מתחיל באיכה. כי נראה ג' איכה יסד על חורבן בית ראשון, ואני הגבר יסד על בית שני. ומפני כי בית ראשון חרב בשביל ג' דברים; עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכת דמים, אשר נתבארו למעלה, לכך כנגד זה יסד ג' איכה. ואילו אני הגבר הוא מיוסד על חורבן בית שני, ויש בו ג' אלפא ביתא. כי מפני שנחרב בית שני על שנאת חנם, והיא שקולה כנגד ג' חטאים עבודה זרה גילוי עריות שפיכות דמים, כדאיאתא במסכת יומא (ט ב), שאמרו שם, מלמד ששקולה שנאת חנם נגד עבודה זרה גילוי עריות ושפיכת דמים, לכך יש באני הגבר ג' אלפא ביתא, מפני שהוא מיוסד על חורבן בית שני. ולכך לא פתח באיכה, כי בית ראשון היו בעלי עבירה, ועברו לו כריתות, וכמו שמבאר ביחזקאל שזכר עשרים וארבע עבירות בפרשה של התשפוט, וכדפריך בתענית שתיים רעות עשה עמי שנים ועשרים שבוקי? לכך אלו ג' פותחין באיכה, ולא אני הגבר, שבו ג' אלפא ביתא, שהוא כנגד חורבן בית שני.

מדרש רבה ג ו

את אשיב אל לבי על כן אוחיל ר' אבא בר כהנא בשם ר' יוחנן אמר: משל למה הדבר דומה, למלך שנשא מטרונה, וכתב לה כתובה מרובה. ואמר לה: כך וכך חופות אני עושה לך, כך וכך ארגוונות טובות אני נותן לך. הניחה המלך והלך לו למדינת הים ואיחר לשוב. נכנסו שכנותיה אצלה והיו מקניטות אותה, ואומרות לה: הניחך המלך והלך לו למדינת הים, ושוב אינו חוזר עליך, והיתה בוכה ומתאנחת. וכיון שנכנסה לתוך ביתה, פותחת ומוציאה כתובתה וקוראת ורואה בכתובתה: כך וכך חופות אני עושה, כך וכך ארגוונות טובות אני נותן לך. מיד היתה מתנחמת. לימים בא המלך, אמר לה: בתי, אני תמה איך המתנת לי כל אותן השנים?! אמרה לו: אדוני המלך, אלמלא כתובה מרובה שכתבת ונתת לי, כבר אבדוני שכנותי. כך עובדי כוכבים מונין את ישראל, ואומרין להם: אלהיכם הסתיר פניו מכם וסילק שכינתו מכם, עוד אינו חוזר עליכם. והן בוכין ומתאנחין. וכיון שנכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות וקורין בתורה, ומוציאין שכתוב: (ויקרא כ"ו) ופניתי אליכם והפריתי אתכם ונתתי משכני בתוכם והתהלכתי בתוכם. והן מתנחמין. למחר כשיבא קץ הגאולה, אומר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: בני, אני תמה מכם! היאך המתנתם לי כל אותן השנים? והן אומרים לפניו רבש"ע: אילולי

תורתך שנתת לנו, כבר אבדנו האומות. לכך נאמר: זאת אשיב אל לבי. ואין זאת, אלא תורה, שנאמר: (דברים ד') וזאת התורה. וכן דוד אמר: (תהלים קי"ט) לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי. על כן אוחיל לו. ומיחדים שמו שתי פעמים ביום, ואומרים: (דברים ו') שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד:

עולת ראייה ב עמוד פד

כי ידין ה' עמו ועל עבדיו יתנחם..

אע"פ שמצד הפרטיות היה הדבר נראה כאילו אין להאשים את המריעים לאיזה פרטים שבאומה, מפני שעוונותיהם גרמו להם את צרותיהם אבל זהו רק חיזיון עובר בשעה שנתגלו בתור פרטים, אבל בהתגלות עצמיותם האמיתית של כל האישים הפרטיים של האומה אז יראה שבאמת יש בכל אחד מהם מסגולת הצדק והקודש של הכלל כולו.

ונמצא שבעת ההתגלות האמיתית של חיזיון האומה בסגולתה הפנימית יראה למפרע שגם כל פרט בפרטיה גם כן הוא מלא צדק וכל מה שיש בהם מהדברים הפוגמים בה מצדדים החיצוניים שרק שונאיהם ורדפיהם הם האשמים האמיתיים בזה... ובבוא העת הישועה יוכר למפרע ששונאי ישראל חייבים ליתן דין וחשבון גם על הצד הפרטי אשר ציערו את כל יחיד באומה וזהו ועל עבדיו, יתנחם.

מה תלמוד לומר "כהמה"? רב כהנא אמר: ועוד נוסף עליהם דברים רבים כהמה. דברים איכה ישבה, איכה יעיב, איכה יועם. רבים זכור ה'. כהמה אני הגבר. דהוא תלתא תלתא פסוקים. הדא הוא דכתיב: (משלי כ"ב) הלא כתבתי לך שלישים, דברים משולשים.

מועד קטן כו.

מאי שלש דלתות וארבעה אמרו ליה ליהויקים כתב ירמיה ספר קינות אמר להו מה כתיב ביה (איכה א, א) (איכה ישבה בדד אמר להו אנא מלכא א"ל) (איכה א, ב) (בכה תבכה בלילה אנא מלכא) (איכה א, ג) (גלתה יהודה מעוני אנא מלכא) (איכה א, ד) (דרכי ציון אבלות אנא מלכא) (איכה א, ה) (היו צריה לראש אמר להו מאן אמרה) (איכה א, ה) (כי ה' הוגה על רוב פשעיה מיד קדר כל אזכרות שבה ושרפן באש

מכילתא דרבי ישמעאל בא א

"שְׁלֹשָׁה בָּנִים הֵם:
 אֶחָד תִּבְעַע כְּבוֹד הָאֵב וְכְבוֹד הַבֶּן,
 וְאֶחָד תִּבְעַע כְּבוֹד הָאֵב וְלֹא כְבוֹד הַבֶּן,
 וְאֶחָד תִּבְעַע כְּבוֹד הַבֶּן וְלֹא כְבוֹד הָאֵב.
 וְרַמְיָהוּ תִבְעַע כְּבוֹד הָאֵב וְכְבוֹד הַבֶּן,
 שְׁנָאֵמַר: (אֵיכָה ג, מב)
 "נִחְנוּ פְשַׁעֵנוּ וּמְרִינוּ אֶתְּהָ לֹא סִלְחָתָהּ."
 לְכֹד וְכִפְלָה נְבוּאָתוֹ,
 שְׁנָאֵמַר: (וְרַמְיָהוּ לו, לב)
 "וְעוֹד נוֹסֵף עֲלֵיהֶם דְּבָרִים."
 אֵלֵיהֶוּ תִבְעַע כְּבוֹד הָאֵב וְלֹא כְבוֹד הַבֶּן,
 שְׁנָאֵמַר: (מְלָכִים א יט, יז)
 "קִנְאָה קִנְאָתִי לִי אֱלֹהֵי צְבָאוֹת,
 כִּי עָזְבוּ בְרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
 אֶת מִזְבְּחֵיֶיךָ הִרְסוּ, וְאֶת נְבִיאֶיךָ הִרְגוּ
 בְּחָרָב,
 וְאֶתְּרֵךְ אֲנִי לְבָדִי, וַיִּבְקְשׂוּ אֶת נַפְשִׁי
 לְקַחְתִּיהָ."
 וּמָה נֶאֱמַר שָׁם? (מְלָכִים א יט טו-טז)
 "וְאֶת אֱלֹהֵי שָׁמַיִם שָׁפַט מֵאֲבֵל מְחֹלָה,
 תִּמְשַׁח לְנִבְיָא תַחְתִּיךָ."
 שְׂאִין תִּלְמַד לֹמַר "לְנִבְיָא תַחְתִּיךָ,"
 אֶלָּא שְׂאִי אֶפְשִׁי בְּנְבוּאָתְךָ.
 יוֹנָה תִבְעַע כְּבוֹד הַבֶּן וְלֹא כְבוֹד הָאֵב,
 מָה כְּתִיב? (יוֹנָה ג, א)
 "וַיִּהְיֶה דָּבָר יְיָ אֵל יוֹנָה שְׁנִית לְאֹמְרֵי.
 שְׁנִית נִדְבָר עִמּוֹ, לֹא שְׁלִישִׁית."

א ויהי בשנה הרביעת ליהויקים בן יאשיהו מלך יהודה היה הדבר הזה אל ירמיהו מאת יהוה לאמר ב קח לך מגלת ספר וכתבת אליה את כל הדברים אשר דברתי אליך על ישראל ועל יהודה ועל כל הגוים מיום דברתי אליך מימי יאשיהו ועד היום הזה ג אולי ישמעו בית יהודה את כל הרעה אשר אנכי חשב לעשות להם למען ישובו איש מדרכו הרעה וסלחתי לעונם ולחטאתם ד ויקרא ירמיהו את ברוך בן נריה ויכתב ברוך מפי ירמיהו את כל דברי יהוה אשר דבר אליו על מגלת ספר י ויקרא ברוך בספר את דברי ירמיהו בית יהוה בלשכת גמריהו בן שפן הספר בחצר העליון פתח שער בית יהוה החדש באזני כל העם

ט ויאמרו השרים אל ברוך לך הסתר אתה וירמיהו ואיש אל ידע איפה אתם ז ויבאו אל המלך חצרה ואת המגלה הפקדו בלשכת אלישמע הספר ויגידו באזני המלך את כל הדברים כַּאֲשֶׁר וישלח המלך את יהודי לקחת את המגלה ויקחה מלשכת אלישמע הספר ויקראה יהודי באזני המלך ובאזני כל השרים העמדים מעל המלך בַּבְּ וְהַמֶּלֶךְ יוֹשֵׁב בֵּית הַחֹרֵף בְּחֹדֶשׁ הַתְּשִׁיעִי וְאֶת הָאֵחַ לִפְנֵי מִבְּעֵרֶת כַּאֲשֶׁר וַיְהִי כִּקְרוֹא יְהוּדֵי שְׁלֹשׁ דְּלֹתוֹת וְאַרְבַּעַת יְקָרְעָה בְּתַעַר הַסֵּפֶר וְהַשֹּׁלֵךְ אֶל הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל הָאֵחַ עַד תֵּם כָּל הַמְּגִלָּה עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל הָאֵחַ כַּד וְלֹא פָחַדוּ וְלֹא קָרְעוּ אֶת בְּגָדֵיהֶם הַמֶּלֶךְ וְכָל עַבְדָּיו הַשְּׂמַעִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כֹּה וְגַם אֲלַנְתָּן וְדַלְיָהוּ וְגַמְרִיָּהוּ הִפְעִיּוּ בַּמֶּלֶךְ לְבַלְתִּי שָׂרֵף אֶת הַמְּגִלָּה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵיהֶם כַּאֲשֶׁר וַיִּצְוֶה הַמֶּלֶךְ אֶת יִרְחֵמְאֵל בֶּן הַמֶּלֶךְ וְאֶת שְׂרִיָּהוּ בֶן עֲזַרְיָאֵל וְאֶת שְׁלֵמִיָּהוּ בֶן עֲבַדָּאֵל לְקַחַת אֶת בְּרוּךְ הַסֵּפֶר וְאֶת יִרְמִיָּהוּ הַנְּבִיא וְיִסְתֵּרֵם יְהוָה כַּאֲשֶׁר וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֶל יִרְמִיָּהוּ אַחֲרַי שָׂרֵף הַמֶּלֶךְ אֶת הַמְּגִלָּה וְאֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר כָּתַב בְּרוּךְ מִפִּי יִרְמִיָּהוּ לְאֹמְרֵי כַּאֲשֶׁר וְשׁוּב קַח לְךָ מְגִלָּה אַחֶרֶת וְכָתַב עֲלֶיהָ אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַמְּגִלָּה הָרִאשֹׁנָה אֲשֶׁר שָׂרֵף יְהוֹשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה כַּאֲשֶׁר וְעַל יְהוֹשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה תֹּאמַר כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הַמְּגִלָּה הַזֹּאת לֹא מְדוּעָה כָּתַבְתָּ עֲלֶיהָ לְאֹמְרֵי בֹא מֶלֶךְ בָּבֶל וְהַשְׁחִית אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת וְהַשְׁבִּית מִמֶּנָּה אָדָם וּבְהֵמָּה

לַבְּ וְיִרְמִיָּהוּ לְקַחַת מְגִלָּה אַחֶרֶת וַיִּתְּנָה אֶל בְּרוּךְ בֶּן נְרִיָּהוּ הַסֵּפֶר וַיִּכְתֹּב עֲלֶיהָ מִפִּי יִרְמִיָּהוּ אֶת כָּל דְּבָרֵי הַסֵּפֶר אֲשֶׁר שָׂרֵף יְהוֹשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה בְּאֵשׁ וְעוֹד נוֹסֵף עֲלֵיהֶם דְּבָרִים רַבִּים כְּהֵמָּה

הלכה א

המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה, ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל. וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם. מקריבין קרבנות, ועושין שמטין ויבולות ככל מצותה האמורה בתורה. וכל מי שאינו מאמין בו, או מי שאינו מחכה לביאתו, לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר, אלא בתורה ובמשה רבינו. שהרי התורה העידה עליו, שנאמר: ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך וגו' אם יהיה נדחך בקצה השמים וגו' והביאך ה'. ואלו הדברים המפורשים בתורה, הם כוללים כל הדברים שנאמרו ע"י כל הנביאים. אף בפרשת בלעם נאמר ושם נבא בשני המשיחים: במשיח הראשון שהוא דוד שהושיע את ישראל מיד צריהם, ובמשיח האחרון שעומד מבניו שמושיע את ישראל [באחרונה]. ושם הוא אומר: אראנו ולא עתה זה דוד, אשורנו ולא קרוב זה מלך המשיח. דרך כונן מיעקב זה דוד, וקם שבט מישראל זה מלך המשיח. ומחץ פאתי מואב, זה דוד, וכן הוא אומר: ויך את מואב וימדם בחבל. וקרקר כל בני שת, זה המלך המשיח, שנאמר בו: ומשלו מים עד ים. והיה אדום ירשה, זה דוד, שנאמר: ותהי אדום לדוד לעבדים וגו', והיה ירשה וגו' זה המלך המשיח, שנאמר: ועלו מושיעים בהר ציון וגו'....

הלכה ד ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות כדוד אביו, כפי תורה שבכתב ושבעל פה, ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה וילחם מלחמות ה', הרי זה בחזקת שהוא משיח. אם עשה והצליח ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל, הרי זה משיח בודאי, ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד, שנאמר: כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד.

דברי הימים ב לה

יח ולא נעשה פסח כמהו ב'ישראל, מימי שמואל הנביא; וכל-מלכי ישראל לא-עשו פסח אשור-עשה אשוריהו והלחמים והלויים וכל-יהודה, וישראל הנמצא, ויושבי, וירושלם. {ס} יט בשמונה עשרה שנה, למלכות אשוריהו-נעשה, הפסח הזה. כ אחר כל-זאת, אשר הכין אשוריהו את-תבית, עלה נכו מלך-מצרים להלחם בכרמיש, על-פרכת; ויצא לקראתו, אשוריהו. כא וישלח אליו מלאכים לאמר מה-לי ולך מלך יהודה, לא-עלך אתה היום כי אל-בית מלחמתי, ואלהים, אמר לבהלני: תדל-לך מאלהים אשר-עמי, ואל-שחיתך. כב ולא-הסב אשוריהו פניו ממנו, כי להלחם-בו התחפש, ולא שמע אל-דברי נכו, מפני אלהים; ויבא, להלחם בבקעת מגדו. כג וירו, הירם, למלך, אשוריהו; ויאמר המלך לעבדיו העבירוני, כי החליתי מאד. כד ויעבירוהו עבדיו מן-המרכבה, ויעבירוהו על הקב המסנה אשר-לו, ויוליכוהו ירושלם, וימת ויקבר בקברות אבותיו; וכל-יהודה, וירושלם, מתאבלים, על-אשוריהו. {פ} כה ויקונן וימנהו, על-אשוריהו, ויאמרו כל-השרים והשרות בקינותיהם על-אשוריהו עד-היום, ויתגנום לחק על-ישראל; והגם כתובים, על-הקינות. כו ויתר דברי אשוריהו, וחסדיו-ככתוב, בתורת יהוה. כז ודבריו, הראשונים והאחרונים-הגם כתובים, על-ספר מלכי-ישראל ויהודה.

תענית כב:

אמר ר' שמואל בר נחמני אמר רבי (יוחנן) מפני מה נענש אישיוהו מפני שהיה לו לימלך בירמיהו ולא נמלך מאי דרש (ויקרא כג) (וחרב לא תעבור בארצכם מאי חרב אילימא חרב שאינה של שלום והכתיב ונתתי שלום בארץ אלא אפילו של שלום והוא אינו יודע שאין דורו דומה יפה כי הוה ניחא נפשיה חזא ירמיהו שפוטתיה דקא מרחשן אמר שמא ח"ו מילתא דלא מהגנא אמר אגב צעריה גחין ושמעיה דקא מצדיק עליה דינא אנפשיה אמר (איכה א. יח) (צדיק הוא ה' כי פיהו מריתי פתח עליה ההיא שעתא) (איכה ז, ב) (רוח אפינו משיח ה')

גיטין נח

אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה סח לי זקן אחד מאנשי ירושלים בבקעה זו הרג נבזראדן רב טבחים מאתים ואחת עשרה רבוא ובירושלים הרג תשעים וארבע רבוא על אבן אחת עד שהלך דמן ונגע בדמו של זכריה לקיים מה שנאמר (הושע ז, ב) (ודמים בדמים נגעו אשכחיה לדמיה דזכריה דהוה קא מרתח וסליק אמר מאי האי אמרו ליה דם זבחים דאשתפוך אייתי דמי ולא אידמו אמר להו אי אמריתו לי מוטב ואי לאו מסריקנא לבשרייכו במסרקי דפרזלי אמרי ליה מאי נימא לך נבייא הוה בן דהוה קא מוכח לן במילי דשמיא קמינן עילויה וקטלינן ליה והא כמה שנין דלא קא ניח דמיה אמר להו אנא מפייסנא ליה אייתי סנהדרי גדולה וסנהדרי קטנה קטל עילויה ולא נח בחורים ובתולות קטל עילויה ולא נח אייתי תינוקות של בית רבן קטל עילויה ולא נח א"ל זכריה זכריה טובים שבהן איבדתים ניחא לך דאבדינהו לכולהו כדאמר ליה הכי נח בההיא שעתא הרהר תשובה בדעתיה אמר ומה אם על נפש אחת כך ההוא גברא דקטל כל הני נשמתא על אחת כמה וכמה ערק אזל שדר שטר פרטתא בביתיה ואגייך

ירמיהו מה

א הדבר אשר דבר ירמיהו הנביא אל-ברוך בן-נריה בכתבו את-הדברים האלה על-ספר מפי ירמיהו בשנה הרבעית ליהויקים בן-יאשיהו מלך יהודה לאמר. ב כה-אמר יהוה אלהי ישראל עליך ברוך. ג אמת אויב-נא לי כן-יטף יהוה יגון על-מקאבי יגעתי באנחתי ומנוחה לא מצאתי. ד כה תאמר אליו כה אמר יהוה הנה אשר-בניתי אני הרס ואת אשר-נטעתי אני נתתי ואת-פל-האכץ היא. ה ואתה תבקש-לך גדלות אל-תבקש כי הגני מביא רעה על-פל-בשר נאם-יהוה ונתתי לך את-נפשך לשלל על כל-המקומות אשר תלך-שם. (פ)

קהלת רבה יב ז

והרוח תשוב אל האלהים, זו רוח הקדש, את מוצא פיון שכאה ירמיהו ירושלים חרבה, ובית המקדש שנשחרף, וישכאל שגלו, ורוח הקדש שנסתלקה לה, התחיל לקונן עליהם באיכה. ישעיהו נד

ז כנגע קטן, עזבתיה; וברחמים גדלים, אקבצה. ח בשצף קצף, הסתתתי פני רגע ממך, ובחסד עולם, רחמתיך--אמר גאלך, יהוה.

ירמיהו לו

ג כה, אמר יהוה: הנתן תנתן העיר הזאת, ביד חיל מלך-בבל--ולכדה. ד ויאמרו השרים אל-המלך, יומת נא את-האיש הזה--כי-על-כן הוא-מכפא את-ידי אנשי המלחמה הנשארים בעיר הזאת ואת ידי כל-העם, לדבר אליהם כדברים האלה: כי האיש הזה, איננו דרש לשלום לעם הזה--כי אם-לרעה. ה ויאמר המלך צדקיהו, הנה-הוא גידכם: כי-אין המלך, יוכל אתכם דבר. ו ויקחו את-ירמיהו, וישלכו אתו אל-הבור מלכיהו בן-המלך אשר בחצר המטרה, וישלחו את-ירמיהו, בתבלים; ובבור אין-מים כי אם-טיט, ויטבע ירמיהו בטיט. {ס}

ז וישמע עבד-מלך הפושי איש סריס, והוא בבית המלך, כי-נתנו את-ירמיהו, אל-הבור; והמלך יושב, בשער בגמון. ח ויצא עבד-מלך, מבית המלך; וידבר אל-המלך, לאמר. ט אדני המלך, הכעו האנשים האלה את כל-אשר עשו לירמיהו הנביא, את אשר-השליכו, אל-הבור; וימת תחתיו מפני הרעב, כי אין הלחם עוד בעיר. י ויצוה המלך, את עבד-מלך הפושי לאמר: קח גידך מזה, שלשים אנשים, והעלית את-ירמיהו הנביא מן-הבור, בטרכם ימות. יא ויקח עבד-מלך את-האנשים גידו, ויבא בית-המלך אל-תחת האוצר, ויקח משם בלוי הסחבות (סחבות), ובלוי מלחים; וישלחם אל-ירמיהו אל-הבור, בתבלים. יב ויאמר עבד-מלך הפושי אל-ירמיהו, שים נא בלואי הסחבות והמלחים תחת אצלות ידיך, מתחת, לתבלים; ויעש ירמיהו, כן. יג וימשכו את-ירמיהו בתבלים, ויעלו אתו מן-הבור; וישב ירמיהו, בחצר המטרה.

איכה רבה ה כב

"כי אם מאס מאסתנו קצפת עלינו עד מאד"

אמר רבי שמעון בן לקיש:

אם מאיסה היא--לית סבר,

ואם קציפה היא--אית סבר,

שכל מי שהוא כועס -- סופו להתרצות: "כי אם מאס מאסתנו קצפת עלינו עד מאד -- השיבנו יהוה אליך!"